

ויש לומר, שחלוקה זו נובעת מהבדל יסודי בין האיסור הראשון לשני האיסורים האחרים⁶⁴:

באיסור כלאי הכרם ("לא תזרע כרמך כלאיים") – התערובת היא מהותית ופנימית: הזרעים הנזרעים יחד מתמזגים עד כדי הצמחת תבואה מסוג חדש, שבה מעורבים המינים השונים יחד.

באיסור כלאי חרישה ("לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו"), לעומת זאת, מדובר בערבוב חיצוני בלבד – השור והחמור מצורפים רק לשם פעולת החרישה, אך בסופו של דבר הם נשארים שני בעלי-חיים נפרדים ושני מינים נפרדים.

והוא הדין באיסור שעטנז: איסור שעטנז חל גם במקרה שהצמר והפשתן עובדו בנפרד ונטו כשני חוטים נפרדים, שחוברו זה לזה רק על-ידי פעולה חיצונית של אריגה⁶⁵.

(לקוטי שיחות חל"ד ע' 123 ואילך)

יח

לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּיִז צִמָּר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ
(כב, יא-יב)

"גדלים תעשה לך – אף מן הכלאיים, לכך סמכן הכתוב" (רש"י)

ישנם שני הבדלים בולטים בין איסור כלאי בגדים (שעטנז) לשאר איסורי הכלאיים:

(א) בשאר איסורי הכלאיים האיסור הוא בעצם יצירת תערובת בין שני

64. ראה גם בביאור הבא (בדרך שונה במקצת).

65. הדברים אמורים לפי שיטת רבנו-תם; לפי שיטת רש"י, לעומת זאת, איסור שעטנז חל מן התורה רק כשהצמר והפשתן עורבבו בצורתם הגולמית ועובדו יחד לחוט אחד (ראה בטור יורה דעה תחילת ס"ו, ש, וש"נ). ויש לומר, שרש"י מבסס את דבריו על הפסוק בפרשת קדושים (יט, יט), שבו מופיע איסור שעטנז בהמשך לאיסור כלאי בהמה וכלאי זרעים. שבהם התערובת היא תערובת מהותית היוצרת דבר חדש.

מינים; ואילו בכלאי בגדים אין כל איסור ליצור בגד המורכב מצמר ופשתים, והאיסור הוא רק על לבישתו ("לא תלבש שעטנז").

(ב) שאר איסורי הכלאיים אסורים באיסור מוחלט, ללא כל אופן של היתר; ואילו כלאי בגדים מותרים במקרים מסויימים – בציצית ובבגדי כהונה.

יש לומר, ששני הבדלים אלה נובעים מהבדל בסיסי במהותם של סוגי הכלאיים השונים:

בשאר סוגי הכלאיים, התערובת היא בין שני מינים השייכים לסוג כולל אחד: בכלאי זרעים שני המינים הם מסוג הצומח, ואילו בכלאי בהמה – שניהם מסוג החי. ומאחר שקיימת קרבה טבעית בין שני המינים – התערובת ביניהם יוצרת מיזוג של שני המינים יחד, מיזוג המשפיע גם על הדור החדש הצומח או הנולד מהם⁶⁶.

באיסור שעטנז, לעומת זאת, מדובר בתערובת של שני מינים השייכים לשני סוגים רחוקים זה מזה – הצמר שהוא מסוג החי, והפשתים שהם מסוג הצומח. שני מינים כה שונים אינם יכולים להתמזג; גם כשהם מעורבים זה בזה – כל אחד מהם קיים בנפרד, והחיבור ביניהם הוא חיצוני בלבד.

להבדל זה יש משמעות גם ביחס לסיבת האיסור בכל אחד מסוגי הכלאיים:

ידועים דברי רבנו בחיי⁶⁷, שיסוד איסור כלאיים הוא בכך שערכוב שני מינים גשמיים יוצר ערכוב בין כוחות רוחניים מנוגדים, שהחיבור ביניהם אינו עולה יפה.

66. אמנם איסור החרישה בשור ובחמור אינו יוצר מין חדש, אבל על כך כתבו המפרשים (רמב"ן ועוד) שאיסור החרישה הוא בבחינת סייג לאיסור הכלאת שני המינים.

67. קדושים יט, יט. – וראה בענין זה עוד (בדרך הקבלה והחסידות): אור התורה פרשתנו ע' תתקס ואילך. אור התורה נ"ך ע' קלב ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז ע' שעז. לקוטי לוי יצחק משפטים ע' פט. 'תורת מנחם תפארת לוי יצחק' על ספר שמות. ע' קסא.

חיבור בלתי-טבעי שכזה עשוי להסתיים באחת משתי תוצאות: (א) שני הכוחות המנוגדים מבטלים זה את זה, כך שייחודיותו של כל אחד מהם נחלשת, ונוצר כוח חדש הממזג את תכונותיהם של שני כוחות אלו; (ב) להפך: שני הכוחות מתבצרים כל אחד בעמדתו ונלחמים זה בזה ללא הכרעה.

כל אחד משני סוגי הכלאיים מסמל אחד משני אופנים אלה: כלאי זרעים ובהמה, שבהם נוצר מיזוג מלא – מסמלים מצב שבו שני הכוחות מבטלים זה את זה ויוצרים כוח חדש הממזג את שניהם; ואילו כלאי בגדים, שבהם כל אחד מהמינים קיים בנפרד בתערוכת – מסמל מצב שבו מתקיים מאבק בין שני הכוחות המנוגדים.

מעתה נוכל להבין את הסיבה לשני ההבדלים ההלכתיים בין שני סוגי הכלאיים:

(א) בכלאי בגדים אין איסור בעצם יצירתה של התערובת – מאחר שתערובת של צמר ופשתים אינה מהווה מיזוג אמיתי, ולכן רק לבישת הבגד העשוי מתערובת זו אסורה; זאת בניגוד לשאר מיני הכלאיים, שבהם התערובת יוצרת איחוד בין שני המינים, ולכן האיסור מתייחס לעצם יצירת התערובת.

(ב) כלאי בגדים ניתן להתיר במקום מצוה (בציצית ובבגדי כהונה) – מאחר שיסוד איסור כלאי בגדים הוא המאבק והמחלוקת בין שני כוחות מנוגדים, ועל מחלוקת זו ניתן להתגבר באמצעות כוחה האלוקי של המצוה, שיש בו כדי להשקיט את המחלוקת וליצור שלום ואחדות בין הכוחות המנוגדים⁶⁸.

בשאר סוגי הכלאיים, לעומת זאת, אין מקום להיתר כזה, משום

68. כדרשת חז"ל (במדבר רבה פי"ב, ח; ועוד) על הפסוק "עושה שלום במרומיו" – "מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, ואין מכבים זה את זה", משום שהם מתבטלים בפני עוצם קדושתו של הקב"ה. ובדומה לרברי רש"י על הפסוק (וארא ט, כד) "ואש מתלקחת בתוך הברד": "האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם". (וראה גם בהמאור שבתורה לספר שמות, ע' תרנז-תרנח. וש"נ).

שהאיסור שבהם אינו מבוסס על המחלוקת שבין שני הכוחות, אלא אדרבה – על טשטוש ההבדלים שבין שני המינים ויצירתו של מין חדש, בניגוד לחלוקת המינים שקבע הקב"ה בשעת בריאת העולם⁶⁹; פעולה כזו מנוגדת לרצונו של הקב"ה בכל מצב, ולא ניתן להתגבר על כך גם כשמדובר בעניין של מצוה.

(לקוטי שיחות חכ"ט ע' 122 ואילך; חל"ד ע' 128)

יט

לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוּ צֶמֶר וּפְשִׁתִּים יַחְדָּו. גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ.
(כב, יא-יב)

"אמור מעתה: שניהם נאמרו בדיבור אחד.. 'מחלליה מות יומת', 'וביום השבת שני כבשים בני שנה' – נאמרו בדיבור אחד. 'ערוות אשת אחיך לא תגלה', 'יבמה יבוא עליה' – נאמרו בדיבור אחד.. מה שאי-אפשר לבשר-ורם לומר שני דברים כאחד, שנאמר: 'אחת דבר אלוקים שנים זו שמעתי'" (ספרי)

המפרשים⁷⁰ ביארו את דברי המדרש כך: אין לפרש שהיתר הכלאיים בציצית (וכן שאר המקרים המובאים במדרש שבהם התירה התורה איסור לצורך מצוה) נובע מכך שמצות ציצית גוברת על איסור הכלאיים ודוחה אותו, אלא "שניהם נאמרו בדיבור אחד" – איסור הכלאיים נאמר מלכתחילה בהסתייגות הקובעת שהוא אינו חל במקום מצות ציצית.

אך פירוש זה אינו מהווה הסבר מספק להדגשה "שניהם נאמרו בדיבור אחד": כדי לציין הסתייגות לאמירה מסויימת – די בכך שההסתייגות

69. ראה רמב"ן ורבינו בחיי כאן ובפרשת קדושים שם.

70. תשובות מהר"ם אלשקר סי' קב בשם הגאונים. ר"ן גאון שבת קלג, א. הליכות עולם, הובא בשיירי קרבן לירושלמי שבועות פ"ג ה"ח. וראה גם ספרי דבי רב לספרי פרשתנו. ועוד.